

SVATOJÁNSKÁ NOC

*v Polsku zvaná noc Kupaly či kupalnocka
ve Slezku pak sobótka, sobótky či sobórka*

Svatojánská noc je svátek slovanského původu. Původně se slavil v době nejkratší noci roku z 21. na 22. června (při letním slunovratu). Byly příležitostí k setkání mladých lidí a společné zábavě a věštění.

Nejdůležitějším prvkem oslav bylo pálení ohňů, což mělo chránit proti démonům, věřilo se totiž v obzvlášť silnou aktivitu čarodějnic a zlých duchů během Svatojánské noci. Podle způsobu, jak oheň hořel, se předvídala budoucnost. Když hořel vysoko a rovně, bylo možno očekávat bohatou úrodu ovoce. Padající jiskry pak znamenaly hojnou sklizeň obilí. Populární bylo skákání přes oheň v rytmu písní. Největší ohně v Dolním Slezsku hořely na vrcholcích kopců Šlęza (*Sobotka*) a Chojnik (*Kynast*).

Během Svatojánské noci si dívky společně věštily, aby se dozvěděly, kdy a za koho se provdají. Některé trhaly listy libečku a dávaly si je do vlasů, aby přilákaly pozornost chlapců. Na vesnicích s přístupem k řece používaly věnečky. Nejčastěji děvčata pouštěla najednou věnečky spletené z několika druhů bylinek. Dívka, jejíž věnek doplul k vyznačenému místu nejrychleji, se měla provdat jako první. Dalším zvykem bylo hledání kvetoucího kapradí. Věřilo se, že rozkvétá pouze tuto jedinou noc. Nalezení květu mělo zajistit štěstí a slibovalo bohatství.

I v křesťanských dobách byly oslavy Svatojánské noci v Dolním Slezsku stále populární, a to přes opakovaně zákazy katolické církve. Z důvodu silného zakořenění v místní kultuře byl oslavám propůjčen křesťanský patron – svatý Jan Křtitel. Časem se také oslavy přesunuly na noc z 23. na 24. června. Začal platit všeobecný zákaz koupání v řece, dokud ji „svatý Jan nepokřtí“. Zapalování ohňů a pouštění věnečků bylo velmi populární i v 19. století. V Dolním Slezsku se tento zvyk udržel až do 30. let 20. století, pomalu však mizely místní, méně rozšířené tradice.

I nyní se na mnoha místech Dolního Slezska slaví noc Kupalná. Ve městech a obcích, jako je Sobótka, Węglińiec či Bolesławiec, se konají koncerty, ohňová show, různá představení a pálí se ohně.

Projekt Zahrady živé kultury - ochrana společného dědictví polsko-českého pohraničí

je spolufinancován Evropskou unií z prostředků
Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci
Operačního programu přeshraniční spolupráce
ČR–PL 2007–2013.

SVATOJÁNSKÁ NOC

Vydala Správa Krkonošského národního parku v roce 2012.
Text: © L. Dušek, M. Kozioł, Grafická úprava: R. Etrych
Foto: © Krkonošské muzeum Správy KRNAP ve Vrchlabí
© Muzeum Ceramiky w Bolesławcu, Anna Puk
Vytlačeno na recyklovaném papíře.

© 2012, Správa Krkonošského národního parku,
Dobrovského 3, 543 01 Vrchlabí, ISBN: 978-80-86418-94-0

112
SOS

150
HASIČI

155
LÉKAŘ

158
POLICIE

602 448 334

(+48) 985 nebo 601 100 300

HORSKÁ SLUŽBA (CZ) / GOPR (PL)

CZ PL C13 / Cel 3
2007, 2013

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKY FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ / EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO
PRÉKRAČUJEME HRANICE / PRZEKACZAMY GRANICE

Projekt Zahrady živé kultury - ochrana společného dědictví polsko-českého pohraničí je spolufinancován Evropskou unií z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci Operačního programu přeshraniční spolupráce ČR - PL 2007-2013.

SPRÁVA KRKONOŠSKÉHO NÁRODNÍHO PARKU

www.krnapp.cz

SVATOJÁNSKÁ NOC

Svátek svatého Jana Křtitele je v Česku spojen s oslavami letního slunovratu a obyčejí souvisejícími s magickými, převážně milostnými praktikami.

Svátek svatého Jana Křtitele je v Česku spojen s oslavami letního slunovratu a obyčejí souvisejícími s magickými, převážně milostnými praktikami. Během tajemné Svatojánské noci se prý také otvíraly poklady a voda měla čarovnou omlazující moc.

Svatojanskému koření, bylinám trhaným v předvečer svatojánské noci (24. června), se přisuzovala ochranná a léčivá moc.

Dívky trhaly devatero bylin, nejlépe z devatero mezí, z nichž pletly věnečky, které si o svatojánské noci kladly pod hlavu, aby jim svatý Jan během spánku odhalil podobu jejich budoucího manžela.

Byliny, v Podkrkonoší to byly: horský jetel-vachta trojlístá, chrpa, jitrocel, šípková růže, řebříček, vlčí mák, jahodník, pupava a devěsíl, jiné zdroje uvádějí i vopich-libeček, kapradí, třezalku, mateřídoušku, svatojánské kolo-kopretiny, anýz, celník-jitrocel kopinatý, heřmánek, hořký jetel, pukavčí-silenku a další; druhy se lokálně liší, magická devítka je však univerzální. Byliny dívka nesměla trhat holou rukou a během sběru musela zachovat mlčení. Černobýlem se na sv. Jana vykuřovali švábi a hmyz ze světnice. Sušené byliny se věšely na krovy, aby chránily stavení před požárem.

Na Vysocku a v oblasti Pojizeří se mezi tmožemí stolu ve světnici stlala z devatera léčivých bylin **svatojánská postýlka**.

Kvíti se přikrylo bílou plachetkou a ozdobilo svatými obrázky, mezi kterými nesměla chybět právě podobizna Jana Křtitele, jehož narození souvisí s letním slunovratem. Svatý Jan měl postýlku posvětit, nebo se v ní vyspat a dětem tak nechat nadílku v podobě sladkostí.

Tento specifický zvyk byl v našem regionu praktikován ještě v 1. polovině 20. století, a to u českého i německého etnika.

Z **předkřesťanských dob** se svátkem souvisí **pálení svatojanských ohňů**, ve kterých mělo shořet veškeré zlo a okolo nichž chlapci a dívky s věnečky na hlavách tančili. Chlapci přes oheň, který symbolizoval životadárné slunce, ve víře v štěstí a zdraví skákali.

Svoji funkci měly i uhlíky z **dohořelé hranice**: přinášely **hojný užitek** dobytka a pokládaly se do zasetého lnu, aby ho ochránily před škůdci.

Pálila se ometená košťata, se kterými se běhalo, a hořící se vyhazovala do výšky. Topit s nimi doma by přineslo hádku do stavení.

Jako obrana proti pohromám se z kopce pouštělo **ohnivé kolo**, taktéž symbolizující klíčový atribut svátku: **slunce**.

